

Mana laika sejas

Jēkabs Graubiņš (1886–1961) bija ne tikai komponists, pedagogs un folkloras pētnieks, bet arī autors pāri pār 2000 publikācijām dažādos preses izdevumos. Kā mūzikas kritiķim viņam bija godavīra un skarba taisnības teicēja slava, taču redzīgā acs un dzirdīgā auss kalpoja ne tikai koncertos un izrādēs – arī diendienā, esot mūziķu un mākslinieku vidū, tapa trāpīgi vērojumi par laikmetu un ļaudīm, to tikumiem un netikumiem, kas ar hronista pamatīgumu 30 gadus tika fiksēti manuskriptā “Mana laika sejas”. Trijās kladēs, kas aptver laiku no 1927. līdz 1957. gadam, aprakstīti notikumi un atgadījumi, portretēti laikabiedri. Trešo kladi kratišanā konfiscēja čeka, un daudz vērtīgu atmiņu pazuda nebūtībā, tomēr pēc atgriešanās no izsūtījuma Graubiņš saņēmās vēl vienas klades ierīkošanai. Apzinoties, ka daudzi notikumi un raksturojumi ataino negatīvu pieredzi (plašākai publicitātei visi nav nododami pat šodien), Graubiņš deva solījumu nevienam šīs rindas nerādīt līdz pat savai nāvei. Nu ir pagājuši 50 gadi kopš viņa aiziešanas, lielais vairums pieminēto ļaužu arī jau citā saulē, tādēļ, sekojot paša Graubiņa norādēm un tekstā dotajai atļaujai, 2011. gada nogalē pirmoreiz publicējam fragmentus.

1928. gada 12. septembrī

Jānis Zālītis man vakar pateicās par kritiku “Ilustrētajā Žurnālā”, kur esmu stingri saņēmis Pāvulu Jurjānu par tautas melodiju izlasi jaunajā “Latvju tautas dainu” izdevumā. Kritika esot Zālītim stipri patikusī. Slavēja un mudināja arī uz priekšu būt “dūšīgam”. Tas Zālītim raksturīgi. Viņš allaž mūs – jaunos – uzslavē par stingrību kritikās un labprāt vēl pakūda: sak, tam vajag sadot (dažkārt mēģina iespaidot arī pretējā virzienā... kāda sava drauga vai arī citādi patīkama cilvēka labā). Bet pats? Savās kritikās tik lunkans, tā laipo, tā izvairās no taisna un atklāta skarba vārda, ka kādreiz aptekas tīri dūša. Viņam, lūk, negribas ne ar vienu saiet naidā, paturēt saudzīga un labvēlīga kritiķa oreolu. Turpretim, kad Zālītim ir personīgs naidis uz kādu, tad tas labprāt parīda uz to citu un arī pats var būt skarbs – pat līdz netaisnībai. Tas pats notiek, kad Zālītim rodas kāda antipātija (šai ziņā tas ļoti untumains!) pret cilvēku, kas tam nekad nevar būt noderīgs.

1928. gada 23. septembrī

Šodien “Skaņražu kopas” sēdē Jēkabs Vītoļiņš ieminas, ka runājošā filma nāksot ar savu mūziku un izskaidrojot orķestrus, cietīšot diriģenti un orķestranti. Prof. Vītoļam uzreiz gatavs kalambūrs: “Jā, automobiļi izskauž zirgus un zvirbuļiem tamdēļ jāmirst badā,” saka viņš, atskanot vispārējiem skaļiem smiekliem. Melngailis izteicienu pat pieraksta.

1929. gada 1. martā

11. februāris bija Valsts konservatorijai ievērojama diena: pirmo reizi publikas priekšā nostājās diriģentu klases audzēkņi Jānis Norvilis un Leonīds Vigners. Panākumi priekš pirmās reizes ļoti labi. Jāatzīmē kuriozs, ka Vigners diriģējis frakā un **dzeltenos** zābakos. Vai tiešām vecais (Vigneru Ernests) negribēja dziedot puikam uz šo priecīgo gadījumu pat tik daudz, lai varētu lakkurpes nopirkt?

1929. gada 30. septembrī

Jānis Kalniņš ēd pusdienas “Mazajā Vērmanī” kopā ar Jāni Cīruli un labprāt gribētu izmaksāt viņu (bijis saņēmis naudu), bet nosolījis būt pie Melngaiļa – nav vairs laika. Sagudro ar Cīruli braukt pie Melngaiļa abi un paņemt viņu līdzī. Tā arī izdara. Melngailis laipni pateicas par dārgo pudeli (maksājusi piecus latus) un iziet ar to otrā istabā. Šie domā – aiziet attaisīti vaļā, bet ienāk atpakaļ bešā. Nu Cīrulis ar Kalniņu abi šā un tā pratinot, ka neesot daudz laika, jāsteidzoties atkal uz teātra mēģinājumu (J. K. bija teātra kapelmeistars), bet Melngailis neceļ ne ausu. Tā arī vajadzējis atvadīties nebaudījušiem nekā no dārgā “Švarca”. Blakus minot, pudeli iztukšojām kopīgi tūliņ nākošā dienā apspriedē pie Melngaiļa. “Švarcs” bija patiesi labs. Kalniņa gan apspriedē nebij’.

1930. gada 9. maijā

Jānis Mediņš nevar nopukoties vien, cik mūsu “slavenie” dziedātāji nemuzikāli. “Tie palaižas tikai uz savu aci, ne ausi”, jo nevarot nekad iekrist laikā, neklausoties uz orķestri, bet gaidot tikai uz diriģenta mājienu. Otra dziedātāja “gala vārds” tiem esot alfa un omega, un, ja pirmais savu dziedājumu sācis un nobeidzis nelaikā, tad arī tā partneris turpina nelaikā un nesaskaņā ar orķestri. Ne Ādolfs Kaktiņš, ne Milda Brehmane-Štengele neesot spējīgi ritmiski pareizi izdziedāt sinkopes, tāpat nedrošs esot Mariss Vētra. Kaktiņam neesot ne mazākās jēgas par priekšskanīem (foršlāgiem) – garo un īso – un pirmo tas vienmēr dziedot kā īso. Bet aizrādījumus savā iedomībā neuzklausot, mācīties arī nemācoties. Partijas neiestudētot vis paši mājās, jo neesot tam spējīgi, bet tikai ar operas repetītoriem. Kāda starpība ar Fjodoru Šaļapinu! Tas zina ne tikai savu partiju, bet arī līdzspēlētāju un orķestra partitūru!

1930. gada 22. maijā

Jānis Mediņš zīmē savām dziesmām arī vākus un pie tam ļoti skaistus, gaumīgus. Palaizdamies uz Mediņa labsirdību, P. Jurjāns, neprasīdams ne atvēli, ne piekrišanu, paņēmis Mediņa pēdējo dziesmu vāka zīmējumu un izlietojis to kāda sava “verķa” izdošanai. Kad Mediņš par to “zaglim” ieminējies, tas nav pat ne lāga atvainojies. Ak, šis Pāvuls, ak, šis Juris! Abi tie savam brālim Andrejam dara tikai kaunu. Juris spējīgs pat uz šādām lietām. Ādolfs Ābele stāsta sekojošo. Jurim izdevies uzrakstīt kādu tautdziesmas harmonizāciju. Tā kļūdaina un ne-

veikla. Bet nu tas griežas pie Ābeles ar lūgumu noinstrumentēt pūtēju orķestrim. Ābele nav varējis nekā tikt vaļā un kompozīciju pamatīgi pārstrādājis, kā arī instrumentējis. Juris tomēr ielicis to kāda sava koncerta programmā kā savu darbu, ne vārda neminēdams par Ābeli.

1930. gada 26. maijā

Ābeles pārharmonizētā un solo balsij ar orķestri ierīkotā Jura Jurjana tautdziesma bijusi "Karavīri bēdājās". Ābele lūdz tikai to nekur neizpaust. Apsolīju. "Tikai pēc manas nāves," teicu. Jo tā arī ir domāts, ka šīs manas piezīmes sveša roka varēs izmantot tikai pēc manas nāves. Bet fakti ir jākrāj, lai mūzikas vēsturniekam būtu kur balstīties.

1930. gada 8. novembrī

Savu diktatora varu Kaktiņš parādījis arī Artūra Priednieka-Kavaras viesošanās laikā Rīgā. Vispirms jau Kaktiņš bijis vispār pret Priednieka pielaišanu Nacionālā Operā viesoties. "Tāds puika!", bet kad no visām pusēm viesošanās pieprasīja, tad Kaktiņš atkal bijis pretī, arī pret Priednieka uzstāšanos operā "Rigoletto", ko tas Berlīnē iestudējis un ar kuru Berlīnē guvis spožus panākumus. Priedniekam bija jādzied "Traviatā", kuru tas Berlīnē nemaz nav iestudējis un kurā tas maz sevi var parādīt, jo Alfrēda loma nav diez cik spoža un nav arī Priednieka nekad pamatīgi studēta.

Liekas, Kaktiņš būtu gatavs kā tas Raiņa "vecais rupucis" uzsēsties virsū katram jaunākam talantam, kurš sāk sevi parādīt un gūt panākumus, kas apēno Kaktiņu. Interesanti, ka Kaktiņš izteicies par mani kā kritiķi: Graubiņš rakstot tīri labi, tikai dažreiz tam laikam uznākt vēdersāpes un tad... Bet es domāju, ka arī **tik** labi Kaktiņš nebūtu atsaucies, ja tas nebūtu noticis **pirms** mana raksta "Vētras – Brusubārdas incidenta aizmugure" "Latvī", kurā ir "tīcis drusku" arī Kaktiņam. "Zobs" uz mani Kaktiņam jau no seniem laikiem, jo dažu labu reizi esmu aizrādījis uz to, **kā** tam **nevajadzētu** dziedāt.

1931. gada 19. janvārī

Šodien bija Kultūras fonda lietpratēju komisijas sēde mūzikas prēmiju izdalīšanai. Melngailis bija licis priekšā piešķirt prēmiju arī man par pagājušā gadā izdoto "Spēlmaniša" 1. burtnīcu un vairākām dziesmām. Pret mani uzstājās prof. Pauls Šuberts, teikdams, ka pēc prof. Vītola vārdiem es esot tikai tāds amatnieks savās kompozīcijās. Es ticu, ka prof. Vītols kādreiz tādus vārdus tiešām par mani teicis, jo, beidzot konservatorijā speciālās teorijas klasī, viņš man pašam teica tā: "Jūsu komponista dāvanas nav no lielajām," bet, laikam ievērojot manus tehniskos panākumus un cerot, ka arī ar nelielām dāvanām varu tomēr izaugt par derīgu mūziķi, viņš mani atstāja vēl arī praktiskās kompozīcijas klasē. Kā pēc tam savā satiksmē ar Vitolu esmu jutis, tad mani darbi to visai apmierina, lai gan sevišķas uzslavas dzirdējis neesmu, tāpat kā viņš reti kādu slavē. Te būtu jāpiezīmē, ka savos spriedumos Vītols par savu skolnieku likteņiem, lai gan tas savādi izliekas, nav bijis pietiekoši apdomīgs, ne tālredzīgs. Tā viņš nosodījis uz beidzamo Sergeju Prokofjevu, bet tas kļuvis slavenāks par savu skolotāju. Turpretim Vītols ļoti slavē kādu Vinogradovu, bet par to nekas nav dzirdams. Mana studiju biedre Paula Līcīte tam likās ārkārtīgi apdāvināta, bet arī nekas nav iznācis un neiznāks, jo viņas talants ir ļoti ierobežots. Tāpat debesis cēla Vītols Laumu Reinholdi, bet pēc manām domām arī no tās nekas liels nav sagaidāms, vismaz ne lielāks par maniem darbiem. Tāpat uz Jēkaba Poruka apdāvinātību vecais profesors lika lielas cerības, kas nav attaisnojušas, jo šī apdāvinātība nebūt nav lielāka par manējo, turpretim produktivitāte niecīga. Citādi visu cienību pret Poruka inteliģento personību! Nevaru dalīties ar Vitolu arī viņa pārāk lielajā Viktora Babina dievināšanā. Pēc manām domām, Babins nekad kompozīcijā neklūs liela **personība**.

1932. gada 25. februārī

Nacionālās operas vīru koris savā Lista Rekviēma uzvedumā Doma baznīcā visu laiku stipri detonēja, un arī citādi bija šādas tādas neveiksmes. Biju vienā mēģinājumā un sekoju, kā Nikolajs Vanadzīņš pavadā kori uz ērgelēm. Man bija brīnums, ka viņš šur tur

klūdījās ar ērģeļu iekritieniem. Tas, bez šaubām, nāca no tam, ka Vanadzīņš slikti pazist Doma ērģeles un labi netiek galā ar reģistriem, jo uzskatu viņu tomēr par ļoti labu ērgelnieku. Reģistru izvēle man likās neizdevīga, jo tie slikti balstīja kori tā intonācijā. Ērģeles korim jau tā ļoti slikti sadzirdamas, bet pārāk klusinātie reģistri ar savu dūkšanu sita kori no sliedēm.

Izrādās, ka arī Teodors Kalniņš (minētā kora diriģents) vairo Vanadzīņu un nožēlo, ka nav jēmis veco Kreiburgu (Haraldu), kurš ar Doma ērgelēm saaudzis un māc veikli balstīt pavadījumos solistus un kori, detonācijas gadījumā pat transponējot pavadījumu augstāk vai zemāk.

1932. gada 29. februārī

Ieminējos profesoram (Jāzepam Vitolam), ka viņa līdz šim publicētajos biogrāfijas datos trūkst gandrīz pavisam ziņu par bērniību un tēva ģimenes dzīvi. Jā, tas esot tiesa, bet šīs ziņas viņš nevienam tagad nesniegšot. Tās viņam esot uzrakstītas apmēram 60 lappušu biežā manuskriptā. Saprātu, ka šo ziņu publicēšanu vecais profesors domā tikai pēc savas nāves.

Viņam ļoti patika tas, ka es rakstu šīs "Mana laika sejas" (par ko tam pastāstīju) – tas būšot tīrais **kapitāls!** Neizdibināju gan, kādu kapitālu tas domāja. Bet vai nav vienlīga?

1932. gada 26. jūnijā

Šīs piezīmes rakstot, man daudreiz jādodomā pašam par sevi: kamdēļ gan visas sejas (gandrīz visas!) manā attēlojumā iznāk stipri "neglītas"? Vai es tiešām visos cilvēkos saskatu tikai negatīvās īpašības? Jeb vai tas nāk no tam, ka esmu pret līdzcilvēkiem pārāk stingrs, pozitīvo uzskatu kā pašsaprotamu lietu, bet negatīvo nosodu? Grūti atbildi dot. Man pašam šķiet, ka cenšos katrā redzēt un pienācīgi novērtēt arī labās īpašības. Pat "grēkus" cenšos attaisnot, meklēdams tajos nejausību vai dibinātus iemeslus. Nosodīt nevienu arī sevišķi necenšos. Aizdomīgs lielā mērā arī neesmu kā, piemēram, Melngailis, kurš bieži vien aiz visnevainīgākajiem vārdiem saredz un saklausa kādu aizmugures domu vai viltīgu intrigu. Bet man liekas gan, ka aiz cilvēku vārdiem un darbiem saredzu to īstos nolūkus skaidrāk nekā dažs labs cits. Arī to negatīvās īpašības man – tā liekas – duras acīs vairāk kā citiem. Man dažu labu reizi jāpabrīnās, cik vienaldzīgi uzņem citi tādus darbus un vārdus, kādi man kā dadzis duras acīs un liekas visaugstākā mērā nosodāmi.

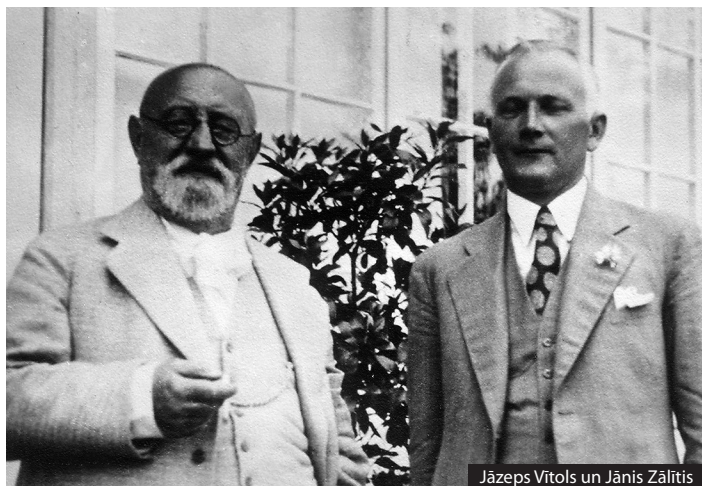
Varbūt objektīvs lasītājs kādreiz tomēr "Mana laika sejas" saskatīs ne tikai grumbas un rētas vien, jo mans nodoms nūdien **nav** tikai tādas vien rādīt. Varbūt, ka tomēr varēs saklausīt ne jaunu nīrgāšanās vien, bet arī atzinību pozitīvajam, sliktākajā gadījumā – piedodošu smīnu vai konstatējumu bez vērtējuma. Jo – cilvēki vien visi esam. Man tīri negribētos, ka no "Mana laika sejas" iznāktu Andreja Upīša karikatūras.

1932. gada 27. septembrī

Vijolnieks R. Mihelsons no Rīgas Radiofona mūziķu mutes stāsta, ka Arvīds Pārups šad tad apjūkot diriģēdams un nezinot, kurā partitūras vietā pašlaik atrodas. Orķestris, protams, uz Pārupu neskatās daudz, spēlē tāpat tālāk. Bet Pārups tādās reizēs zizli griežot riņķi vien, riņķi vien, lai neizblamētos orķestrantu priekšā: citādi taču var gadīties, ka parāda zizli uz augšu tur, kur vajadzīgs mājiens uz leju, un otrādi.

1932. gada 14. novembrī

No daudzām pusēm man izsaka pateicību par recenziju "Daugavas" novembra burtnīcā par Nacionālajā operā uzvesto opereti "Pie balto āzi". Visiem patik atklātais vārds un vaļsirdība. Nupat piezvanīja arī Zenta Mauriņa un lielākas sabiedrības vārdā, kur bijusi runa par Nacionālo operu un manu recenziju, izteica atzinību un pateicību par recenziju. Protams, atkal Mauriņas tipiskajā patētiskajā stilā: "Atļaujiet, Graubiņa kungs, man pateikties no visas sirds un visām smadzenēm par Jūsu drošo vārdu" utt.

Jāzeps Vītols un Jānis Zālītis

J. Kalniņa zīmēts J. Vītola pakausis

No kreisās – P. Jozuus, Alfr. Kalniņš, T. Reiters, E. Melngailis

No kreisās – J. Graubiņš, J. Cirulis, N. Vanadžiņš, Alfr. Ozoliņš, J. Poruks, K. Ubāns, J. Sudrabkalns (1936)

Foto – Ādolfis Ābele

1932. gada 9. decembrī

Jānim Kalniņam dažreiz ir aprbrīnojama drosme pateikt acīs diezgan nepatīkamas patiesības. Stāsta, ka Teodors Reiters reiz satīcis Kalniņu un laipni pavaicājis: “Nu, kad jūs nāksiet pie mums operā pastrādāt?” Jāpiezīmē, ka šīs sezonas sākumā laikrakstos parādījās ziņas, ka Nacionālajā operā kā diriģents strādāšot arī J. Kalniņš. Bet Kalniņš atbildējis: “Tad, kad Reiters vairs nebūs Nacionālās operas direktors...”

1933. gada 15. februārī

Jānim Mediņam pie rokas arvien kāda jauna anekdote. Divi lauku muzikanti – kontrabasists un vijolnieks – iet mājās no kādām kāzām. Kāzās pamatīgi “sacienājušies”. Kontrabasistam liels instruments pakārts siksnā uz pleca – uz muguras. Lecot pār kādu grāvi, kontrabasists krit at muguriski atpakaļ ar visu kontrabasu grāvi. Instrumenta vāks ielūst, un muzikants iegrimst savā kontrabasā kā kastē. Biedrs paskatās uz sava drauga nelaimi un saka: “Nu ir kontrabass dirsā...” (t. i. pagalam). Bet kontrabasists no grāvja atbild: “Nē, nu ir dirsā kontrabasā!”

1933. gada 5. martā

Ābele stāsta, ka viņa “Dziesmuvaras” koristi par dziesmām, ko tas veltījis korim, dāvinājuši: pirmoreiz par dziesmu “Raibie cimdi” – cimdus, otrreiz par tautdziesmu, kurā runa par ābeli, uzplaucinājuši ziemas laikā pat ābelīti. Tagad nu viņš nākošo dziesmu mēģināšot komponēt – par automobili...

1936. gada 28. janvārī

Ar Alfrēdu Feilu iznāca pagājušajā vasarā tāds joks. Viņš bija reiz “Skaņražu kopas” biedra kandidāts, bet balsošanā to izgāza cauri. Balsošanas rezultātus nebij’ izpratis Jānis Mediņš, kas rūpējas par “Sk. kopas” biedru honorāru iekasēšanu no Rīgas Radiofona. Viņš uzdevis arī Feilu par “Sk. kopas” biedru un ieturējis no izmaksājamā honorāra biedru naudai 10 Ls. Honorāra saņēmēja bijusi Feila māsa. Tā aizrakstījusi uz Daugavpili Feilam: tā un tā... Feils tūlī raksta vēstules Zālītim un “Skaņražu kopas” valdei – kamdēļ viņam nav paziņots, ka viņš ievēlēts par “Sk. kopas” biedru, un kamdēļ par to nav paziņots presē, kā tas citos gadījumos bijis?

Bija neērts stāvoklis, kas atkal jāgludina man kā sekretāram. Bij’ gandrīz uz savu galvu jāapsola, ka nākošā pilnā sapulcē to katrā ziņā ievēlēsim.

Bet kāda likteņa ironija! 14. decembra pilnajā sapulcē no septiņiem ievēlamiem kandidātiem taisni Feilam pietrūkst atkal viena balss, lai skaitītos par ievēlētu. Tad nu man jāatzīstas, ka **es** viens pats šo iztrūkumu ievēroju, jo balsu vairākuma aprēķināšana diezgan sarežģīta (jādabū ¾ balsu no klātesošiem, rakstiski balsojušiem un iztrūkstošajiem, kas skaitās pievienojušies vairākumam sapulcē), bet noklusēju... Uzjēmos šo grēku tamdēļ, ka tas bija labākā izeja no neērtā stāvokļa ar augšā aprakstīto biedru naudas iekasēšanu, bez tam pret Feilu bija viņa personīgs ienaidnieks Vanadžiņš ar dažiem viņa saaģitētiem biedriem. Feils nebūt nav necienīgāks būt par “Sk. kopas” biedru nekā dažs labs no vecajiem. Un tā nu Feils dabūja sen gaidīto paziņojumu, ka viņš **ievēlēts** par “Sk. kopas” biedru. Cerēsim, ka patiesība nāks gaismā, kad pēc manas nāves

sāks interesēties par šīm rindām. Kaut gan pēc manis rakstītā “Sk. kopas” pagājušā gada 14. decembra sapulces protokola var jau tūlī izrēķināt, ka ievēlēšanai viena balss pietrūkst. Bet kas tik grūtu uzdevumu uzjemsies? Vai mans grēks ir liels? Sirdsapziņa klusē.

1936. gada 6. februāris

Mūziķu aprindās jau sen nemierā ar Paulu Jozuu kā ērģeļu klases vadītāju konservatorijā. Viņš no konservatorijas dibināšanas 1919. gadā būdams šai amatā, nav ne pirkstiņu pacēlis, lai ērģeļu klases audzēkņi tiktu pie labākām ērģelēm. Ja ērģeļklases vadītājs būtu bijis enerģiskāks, uzstājīgāks, tad arī vecajos demokrātijas laikos konservatorija būtu dabūjusi koncertērģeles, un studējošajiem nevajadzētu kā tagad beigt ērģeļu klasi, istas ērģeles nemaz nepazīstot. Kad nu beidzot konservatorija bij’ sadūšojusies pieprasīt ērģelēm naudu, tad atkal neapmierinājusies ar tik niecīgu summu, ka iznāca tikai astoņu reģistru ērģelītes, pat vājākas nekā bijušās no kādas Rīgas pilsētas ģimnāzijas patapinātās. Un Jozuus tomēr sakot, kas tās konservatorijas vajadzībām esot pilnīgi pietiekošas (?). Universitātē tajā pašā laikā ir ērģeļu mūzikas kaislīgs miļotājs doc. Gustavs Klaustiņš, kas visiem spēkiem jau sen rūpējas, vai kaut kā universitāte nevarētu kļūt pie savām labām ērģelēm. Tagad bij’ pienācis izdevīgs moments ar jaunās aulās atklāšanu. Universtiātes padomei bij’ izdevies (saprotams ar Klaustiņu tās aizmugurē) pierunāt Ulmani atļaut ziedojumu vākšanu universitātes ērģelēm, ko uzstādīt jaunajā aulā, pie kam valdība solīja dot tikpat daudz, cik būs saziēdots. Un tagad ērģeļu fondā jau pāri 40 000 Ls! Būs labas, modernas koncertērģeles. (...) Skaidrs ir tas, ka arī konservatorija (un pat vēl drīzāk) varēja dabūt tādā pašā kārtā koncertērģeles, ja tur būtu bijis cilvēks, kas par to rūpējas un māk izmantot momentu.

1936. gada 14. februārī

Vanadžiņš stāsta, ka kādā operas starpbrīdī dr. Ulmanis nācis tam žēloties, ka jaunie komponistu J. Kalniņš un V. Dārziņš sākot stāgāt neceļus: viens komponējis operu “Hamlets”, otrs taisoties rakstīt baletu “Doriana Greja ģimētnē”. Abi divi tātad izraudzījušies sīžetus no svešu tautu dzīves, it kā latviešiem pašiem no savas dzīves sīžetu trūktu. Vanadžiņš atbildējis, ka tāds sīžets kā “Hamets” varētu drīzāk veicināt operas popularitāti ārzemēs un tā pakalpot

latvju mūzikas pazīstamībai ārpus Latvijas. Ulmanis atbildējis, ka vēl vairāk būtu pakalpot, ja opera ar **latvisku** sižetu iekarotu ārzemju skatuves. Vanadziņš atstāstījis šo sarunu V. Dārziņam, un pēdējais apsolījis domas par "Dorianu Greju" mest pie malas. Bet esot jau abi ar Osvaldu Lēmani bijuši sižetu un scenāriju izplānojuši.

1936. gada 6. septembrī

Alfrēds Kalniņš. Savdabis. Sarunā redzi vienmēr tādu kā smīnu uz viņa sejas, dzirdi vārdus, kurus var noturēt ir par nopietnību, ir par zobošanos, un aiz kuriem liekas kaut kas slēpjamijs. Nevaru šo cilvēku iedomāties nekad īsti sirsniņu, *душа нараспашку*, vaļsirdīgu. Vienmēr gatavs vai nu uz humora vai dzēlīgumu. "Dziesmuvarieši" stāsta gadījumu no Kalniņa diriģenta gadiem. Dziedātāji bijuši par daudz iegrimuši savās notīs un par maz sekojuši diriģenta mājieniem. Tad Kalniņš: "Paskatieties taču uz manām rokām: man šodien gluži jaunas aproču pogas!"

1942. gads 2. novembris

Pēc Jozuus nāves atbrīvojās ērģeļu klases vadītāja vieta konservatorijā, Alfrēds Kalniņš to nepieņēma, lai gan konservatorija viņu aicināja un jau iepriekš iecēla pilna profesora "čīnā". Tad uz šo vietu sāka reflektēt arī Arvīds Prēdelis, kas tikko bija atbraucis no Parīzes, kur citīgi mācījās pie Marsela Dīprē. Prēdelis lūdza arī mani, vai nevaru ielikt kādu vārdu par viņu pie rektora prof. Vītola. Lai gan tas man nebija patīkami, jo biju jau sen ievērojis Vītola pārvēršanos pret mani, tomēr skaitīju par savu pienākumu Vītolam Prēdeli ieteikt kā labāku, apsološāku kandidātu nekā Vanadziņu, kas arī kandidēja. Prēdelis uzrādīja lielu centību un lielas sekmes, iepazīnīes ar Parīzes konservatorijā priekšzīmīgi nostādītās klases mācību gaitu un metodēm; Vanadziņš turpretim ir paviršs, slinks, nevingrinās un iet savā mākslā atpakaļ. Vītols mani saņēma un izvadīja auksti. Pret Prēdeli gan viņam bija tikai tik daudz ko iebilst, ka tas neesot improvizators. Atbildēju, ka Vanadziņš tāpat nav nekāds improvizators. Abi šai ziņā pilnīgi vienādi. Tā Prēdeli arī nepieņēma. Varbūt tagad Vītols nožēlo, jo Prēdelis arī ar saviem pēdējiem koncertiem noteikti paceļas pāri Vanadziņam un citiem mūsu ērģelniekiem.

1942. gada 9. novembris

Ar primadonnu Mildu Brehmani-Štengeli jākaro Jēkabam Porukam. Kādā "Loengrīna" mēģinājumā Brehmane likusi visam personālam uz sevi veselu stundu gaidīt. Operā gan esot bijusi, bet uz skatuves neieradusies. Direktors Poruks tamdēļ nosodījis ar 100 rubļiem un par to paziņojis uz "melnās tāpeles". Brehmane paziņojumu norāvusi un saplēnsusi. Paziņojums pakārtis otrreiz. To atkal noplēnsusi. Arī trešajam paziņojumam bijis tāds pats liktenis. Vēl noteikusi, ka iesviedīšot Porukam tintes pudeli ģimī. Kā Poruks uz to atbildējis, nezinu.

1957. gada 8. janvārī

Bijām aicināti uz Komponistu savienību apspriesties, cik un kādas dziesmas ievietos Mūzikas fonda izdodamajos krājumos (jauns pasākums!). Marģeris Zariņš lika priekšā manu veco sabalsojumu "Grieziet ceļu". Vajadzēja man spēlēt priekšā (un arī citas no līdzpaņemtajām). Esmu kļuvis tik nervozs, ka spēlējot nevaldāmi trīcēja rokas un kājas. Turpmāk nekad to vairs nedarišu. Zariņš man parādīja cieņu, vienmēr jautādams un uzaicinādams izteikties mani pirmo. Laikam viņa vēlēšanās bija izšķiroša, uzaicinot mani par Mūz. fonda izdodamo nošu redaktoru.

1957. gada 9. februārī

Vakar apciemoja mūs pēc ilgāka laika draugs Valentīns Utkins. (...) Viņš jūtas sarūgtināts, ka Kultūras ministrijas darbinieku intrigu dēļ bijis spiests zaudēt savu kompozīcijas klasi konservatorijā. Tas ir Vladimirs Kaupužs, kas nezi' kādēļ uz viņu ieēdies. Komponistu izglītošana Utkinam bija sirdslieta. Viņam tiešām netrūkst ne auss, ne acs, ne zināšanu, ne sirds šim postenim. Ne Skulte, ne Jānis

D. Tēbele ar savu fotoaparātu uzņēmis Jāk. Medini un J. Graubliņu Vērnauka par. kā pie galdā sēdēt, Jāņa Medina 45. dzimšanas dienu svinot.

Ivanovs šajā ziņā ar Utkinu nevar mēroties. Bet tie abi tagad ir tie "profesori", kaut gan ne vienam, ne otram jaunu talantu atrašanās un audzināšanā nav plašāka skata un nacionālā ziņā plašāku interešu un pienākumu apziņas; abiem naudas pelnīšana labi atalgotos posteņos ir galvenā lieta. Utkins zina stāstīt, ka Ivanovs neesot spējīgs izanalizēt kādu kompozīciju no formas viedokļa; tas komponētot galv. kārtām tīri intuitīvi. Bet jaunajiem komponistiem taču jāsniedz zināšanas!

Pilnīgi dibināti Utkins noraizējies arī par latviešu pianisma stāvokli. Mūsu konservatoriju beidz daudzi klaviernieki, vairāki no tiem sūtīti uz Maskavu un Leningradu kā aspiranti uz trim gadiem papildināties pie slaveniem pianistiem (...), bet koncertēt spējīgu pianistu no tiem nav iznācis. Kur vaina? Vai patiesi tāds talantu trūkums? Utkins domā, ka mūsu konservatorijas pedagogi paši neatrodas vajadzīgajā līmenī. Tie nekad nav bijuši vērienīgi pianisti kā piemēram Antons Rubinšteins (vai tā brālis Nikolajs), kas pacēla savu klasi Pēterpils konservatorijā lielā augstumā un deva slavenus pianistus. Mums arī būtu jāmeklē slaveni cittautu pianisti – pedagogi mūsu konservatorijai, kaut arī tie maksātu lielu naudu. Ja gadītos tādu pedagogu ar sirdsapziņu atrast (un jāatrod!), tad ātrā laikā mūsu pianistu līmenis celtos un koncertantu vairs netrūktu. Tāpat kā mūsu operu lielos augstumos pacēla Emīls Kupers un Leo Blehs. Te jāteicams no šauri nacionālas politikas: sak' iztiksim ar latviešu spēkiem. To varēs darīt tikai tad, kad mums būs augsti kvalificējami pianisti ar izcilām pedagogu spējām. Tagad bieži vien aiz latviešu interešu aizstāvības slēpjas personīgs labums un egoisms, kam tauta un tēvija tikai slaucama gov. Utkins piemin, ka viņam bieži prasot, kā tas varot turēties par latvieti un latviešu pusē, dzimis krievu ģimenē. Viņam šķiet, ka tur neesot ko brīnīties. Kādēļ gan viņš, uzaudzis starp latviešiem un ieaudzis latviešu dzīvē un kultūrā, nevarētu mīlēt latvietību un justies tai piederīgs! Tam tāli tādi "latvieši" kā Anatols Liepiņš, kam Rīgā par šauru, par zemu, par apnicīgu, kur nepietiekama peļņa...

1957. gada 9. maijā

Par Leonīdu Vīneru, kas ļoti nodarbināts, vadot divus simfoniskos orķestrus un savu kori, kā arī strādājot konservatorijā, tā dēļ stāstījis, ka tēvs, vakaros pārnākdams no darba, liekoties neēdis gulēt, ap diviem naktī pamostoties un prasot ēst, paēdot, guļot līdz septiņiem un astoņos jau esot darbā. Cik ilgi tā izturēs?

Sakarā ar Jāņa Jaunsudrabiņa "Aijas" izdošanu Rīgas izdevniecība sarakstījusies ar autoru, kas dzīvojot Vācijas Federatīvajā republikā. Konvencijas trūkuma dēļ honorāru viņam nevarot pārvest – to Jaunsudrabiņš nosolījis novēlēt kādam trūcīgam studentam. Uz aicinājumu atgriezties, atbildējis, ka viņš pēdējā laikā esot **tā pieradis pie brīvības, ka nevarot no tās šķirties...**

Materiālu sakārtoja Ilze Medne

Paldies par palīdzēšanu publikācijas tapšanā Rakstniecības un mūzikas muzejam un Rūtai Licitei